

István Vörös (Maďarsko)

Básník, překladatel, literární vědec, estetik, vysokoškolský pedagog, narozen 1964. Vystudoval hungaristiku, historii a bohemistiku na Univerzitě Loránda Eötvöse v Budapešti. Píše především básně, ale věnuje se i próze, dramatu a esejistice. Překládá českou poezii (Holan, Halas, Blatný, Skácel, Wernisch, Hruška a další). Jeho vlastní texty se vyznačují nápaditostí a hravostí. Leckdy tvoří na základě konkrétního předobrazu, přičemž výsledkem bývá jeho kontrapunkt, popření nebo reinterpretace. Ve své tvorbě se inspiroje rozličnými díly světové literatury, od klasických maďarských říkanek přes žalmy, haiku až po *Knihu o Cestě a její síle* mudrce Lao-c'. „Jedním ze znaků kvalitního díla může být vzrušující rovnováha mezi novátorstvím a tradicí, skutečnost, že autor projeví osobitý vztah k tradici a uchopí ji jinak než jeho předchůdci. Básně můžeme číst jako pasivní texty, ale můžeme je i aktivizovat, pokud změníme svoji čtenářskou strategii. V takovém případě nám můžou změnit život.“

ukázky přeložil Robert Svoboda

ŽÁCI U BUDDHOVY SOCHY

Proč nutit žákům učení,
když beztak víš jen to, co vědět lze?
Co pojme rozum, člověk pochopí.

Co máš, ač draho se cení,
omrzí tě, jakmile je to tvé.
Proč nutit žákům učení,

proč moudrý jsi, či unylý
zas, vždyť tvé mínění je neměnné.
Co pojme rozum, člověk pochopí,

když to hřbet ruky uchopí.
Tvůj nárt se vzchopí k roli mudrce.
Proč nutit žákům učení,

ne v prospěch lidský, spíš Boží.
Kniha – střed magnetického pole.
Co pojme rozum, člověk pochopí.

Výhoda je, že stručné sdělení
můžeš po svém rozvést šíře.
Proč nutit žákům učení?
Co pojme rozum, člověk pochopí.

BLUDY

Tuto školu údajně založil
Aristotelés, jenže všichni víme,
že Aristotelés je smyšlená postava,
ale ani jako taková sem nikdy nevzkročil.

V první obnovené kasárenské budově
mu vztyčili sochu a byl zahájen
speciální seminář na studium jeho děl.

Jak je možné, že nežil, ptal se jeden student,
když existují jeho díla?
Ta díla zřejmě napsal někdo jiný,
odpověděl pedagog, který se snažil být podobný
jeho soše a občas si opatrně posypal
obličej bronzovým práškem.

To studenta uklidnilo:
Pak byl tedy Aristotelés ten někdo jiný.

PLATÓN VE VZDUCHU

Hodiny toho mladého zelenáče
byly příšerné. Sám v učivu plaval,
Aristotela nikdy nečetl,
vždycky u něho usnul a kniha mu
vypadla z ruky. Zato Platón ho
natolik probouzel, že kniha bum bác,
letěla do kouta.
Jednou ji ve sborovně
odhodil tak vehementně,
že první svazek Ústavy
vyletěl ven oknem.
Na dlažbu však spadnout nestačil.
Pracoval tam kameník, spletl si ho
s mořským ptákem a vyjel po něm
tak, že se vznesl do povětří,
několikrát zakroužil
nad školou a pak odletěl
nad otevřené moře.

V ČERNÉM

Jedenašedesátiletý Cranach
maluje portrét padesátiletého Luthera,
zaplňuje celý list v knize.
Černý plášť, černá košile,
černý baret, jako by se chystal
na návštěvu ke stolu Jeana-
-Paula Sartra.
Nebo jako by chtěl spát
se Simone de Beauvoir.
Kde se setkají? Asi tak
na půl cestě. Na konci třicátých
let osmnáctého století. Beauvoirová
vloží prst do jamky
na Lutherově
bradě. Lutherův zrak
zabloudí pod její blůzu,
do budoucnosti. Společné dítě
svěřili chůvě v devatenáctém
století. A vy teď
uhodněte, zda to byl Heine,
Baudelaire nebo Kierkegaard.

KDYŽ BROJÍŠ PROTI KRASODUCHŮM

Socha se v kameni neskrývá,
to by ji dostal ven kdokoli.
Není pravda, že v minulosti
se socha do kamene vtělila.

Snad pod mořem usazený
pozdější mramor, už si hrál
s tvary hlav dosud nejsoucích lidí?
Pro oči slavnostní chorál

to ještě nebyl, jen změř ulit.
Když proti krasoduchům brojí
ten, kdo má v sobě kouska citu,

proč nepřát mu, ať se seznámí
s nabídkou na myšlenkovém trhu
a levné zboží nechá bez povšimnutí.

NEZAPLÉST SE S TOU LUPIČSKOU ČELÁDKOU

Jsem občanem Benátské republiky.
Svět ustavičně sužují knížectví,
královské říše a kalifáty.
My tu chceme jen žít.

S obchodováním jsem už před časem
přestal. Kupectví převzal mladší bratr
a moje vinice ve vnitrozemí
obdělávají pachtýři. Já tu chci jen žít.

Jsem svobodný člověk, dóže
ze mě nebude nikdy, ale důvodem rán,
kdy pomáhám na rybím trhu vykládat
z kocábek kořist, nejsou peníze,

dělám to proto, že chci tvář
v tvář poznat nespravedlnost.
I v očích žraloků se zračí
smutek. Oni chtěli jen žít.

Hraji na housle v chrámovém orchestru
a jedině na jeho zkouškách mám pocit,
že se nezaplétám s tou lupičskou čeládkou,
že se nemusím bratříčkovat s piráty
a raubíři. Nejsem dobrý houslista,
já chci prostě jen žít.

Večer chodím po městě. Potkávám
dav masek. V gondolách se do černých
plášťů halí dvojice zamilovaných.
Nebo nůž skrývající spiklenci.
Detektivové jsou jim v patách.
Šperků zloději, pašeráci idejí,
ti, co žijí na dluh a vymahači dluhů,

ti, co těžší z bídy a blahobytu.

Všechny je pozoruji z mostu.

A neřekl bych, že chtějí jen žít.

RAKOUSKÁ CHŘIPKA

Všechna tabu drť bezostyšně na padrtě!

Jako to dělal Schiele nebo Trakl.

Strašpytle, odstup, jinde chvostem vrť.

Schůdných cest se pokud možno nedrž!

Jsem zrozencem tohoto mocnářství.

Všechna tabu drť bezostyšně na padrtě!

Rakušáctvím i mnohý Rakušan pohrd',

rozpálen přetopeným kotlem šílenství.

Strašpytle, odstup, jinde chvostem vrť,

ten, jehož duše nezchradne na smrt,

se ze svých trampot snadno vyléčí.

Všechna tabu drť bezostyšně na padrtě!

Bos v alpském sněhu přeskoč každou strž,

přeplav Jadran bez váhání.

Strašpytle, odstup, jinde chvostem vrť,

můj brach je delfín, můj druh mořský vlk,

člověk je vším, to odedávna vím.

Všechna tabu drť bezostyšně na padrtě!

Strašpytle, odstup, jinde chvostem vrť.

SVĚT JAKO VĚDOMÍ A NIC

Ladislavu Klímovi

Dávno jsem zemřel, vždyť je mrtev můj otec,

v jehož mysli jsem přežíval poměrně dlouho,

snad už neexistuje ani svět,

ač i z nejsoucna vrhá ostré světlo.

Ale mohu žít, když si mě v záhrobí
otec představí, jenže on nevěřil
v žádné nadpřirozené jevy.
Dobře, tak nebytím načnu svoje dny.

Začít koncem není špatné,
jako když žvásty vedou k němotě.
Čí mysl mě drží při životě?

Nebo jen hostiny a pitky
mě živí a držím se násobilky
jak člověk štvaný chybnými čísly?

ČAS PRO MINUTU SLAVNÉ

Adyho někdejší i dnešním nepřátelům

Minutu slavní mají kořen tuhý
v morálce nevidí otázku mravní.
Všechno vědí a skromnost je nešlechtí,

když je proklínám, i mě to pošpiní.
Jejich svět není v mapách zakreslený.
Minutu slavní mají kořen tuhý,

ale co minutu k útoku troubí,
proti denním sluncům vedou tažení.
Všechno vědí a skromnost je nešlechtí,

jako týden, měsíc slavní řečňují
Zaspali dobu? Ztratili hodinky?
Minutu slavní mají kořen tuhý,

člověku roku pár minut věnují
a honosí se obrovskou pomocí.
Všechno vědí a skromnost je nešlechtí,

ale už to je pro ně poslední
soud, že jim bytí odměřily stopky.
Minutu slavní mají kořen tuhý,
Všechno vědí a skromnost je nešlechtí.

PRINCIP THOMASE MANNA

Svatý Thomasi Manne, který
ses místo nás všech stal občanem,
já byl odjakživa nesamostatný.
Jak tys to všechno dokázal vykonat?
Vyrůst a nezhroutit se.
Založit rodinu a nezhroutit se.
Vyhýbat se klukovské společnosti a
nezhroutit se. Psát o rodinných
tajemstvích a nezhroutit se.
Brát ironii vážně a
nezhroutit se, brát vážně spisovatelské
řemeslo a nezhroutit se.
Být skutečně velkým autorem a
nezhroutit se, uniknout
sebevraždě a nezhroutit se.
Svatý Tomáši z Lübecku, drž nade mnou ruku!
Svatý Tomáši z Lübecku, pomoz mi dokončit
práce, které jsem nedokončil! Svatý
Tomáši z Lübecku, dej mi sílu, výdrž, trochu
ze své sebejisté svědomitosti.
Ba ne, s tou bys to vymňouk! Tu si strč za klobouk!
Seš ztělesněná důležitost jako
každej svatej. Ty sis vážně
myslel, že může někdo být tak velký
spisovatel? Že budeš děkovat
za posměch a nadávky? To je jediná
věc, která vás na kratičkou
chvilku probudí ze záhrobní
hibernace? Tak abys věděl,
já nechci vidět mezi
duchy konečně jednoho
vzkříšeného.

MALÉ A VELKÉ DĚJINY

Janu Patočkovi

Když přijde velká země
s provoláním, že je velká,
bude k smíchu
a začne upadat.

Když přijde malá země
s provoláním, že je velká,
bude k pláči
a začne mizet.

Když vědomí tělesných rozměrů země
začne být obyvatelům velké,
bude se podobat člověku s rakovinou
ve starém obleku.

Když velký ohlásí svůj
nárok na velikost,
snadno přijde o všechno,
co ho může udělat velkým.

Když malý ohlásí svůj
nárok na velikost,
snadno přijde ke všemu,
co ho definitivně udělá malým.

KADIŠ ZA NĚMCE

Jak se těm roztomilým lidem mohlo
stát, že se v roce 1933 zapletli do těch
příšerných nechutností? Všichni jsou tak
přesní, tak skromní a usilují jen o dobro.
Každý z nich, aspoň tedy nakolik kdo
z nás dovede být jako všichni; jinými slovy
nadprůměrná většina. Jak je možné,
že v roce 1935 všichni ti roztomilí lidé
neuprchli za hranice? Nebo jejich rodiče,
prarodiče, jejich duch, německý duch,

dialektika, pobyt, nebo v originále Dasein,
kritika čistého rozumu. Jak je možné, že
v roce 1939 nechali svoje děti narukovat
a strpěli i odstranění svých zdravotně
postižených potomků, jako by pro ně platil
zákaz bytí. Jen proto, že si v něm všímají
něčeho jiného, něco jiného chápou a radují se
z jiných krás? Jak je možné, že pár nul bez zábran,
nul, jež od nuly pošly, vynulované skrupule
a anulace svobody přiměly v roce 1944 ty
nordické lebký milující werthery, fausty, castorpy,
Kohlhaase, Bacha a Hölderlina k tak krvavým
podlostem? Něco není se světem v pořádku,
bylo-li toto možné. Mohlo-li se stát, aby
Woyczek hnal před sebou Řehoře Samsu
a Effi Briestová se bouřila proti zjevné
manželově hlouposti tím, že si navleče pásku
na rukáv a pozoruje, jak modrají cikánská
těla sevřená ledovými kvádry? Jak to, že
Gauss s tím nepočítal a že jim Einstein
nepomohl? Proč se Rilkova dcera dala
k nacistům? A docela nadějný malíř Hitler?
Co je, zatroleně, v tom pivu, co je v té
zatrápené hnědé omáčce, co je v tom
Wagnerovi? Jak je možné, že jsme
sami sebe strachy už dávno nevystřelili
do vesmíru, když jsme viděli, co se stalo
s Němci? Jak to, že jsme si po vzoru
Oidipa krále dávno nevydloubali oči?
A je jedno, že nejsem Němec a že
jsem tenkrát ještě nebyl na světě.
Tím hůř. Když ses nedokázal narodit
dřív, stojí to s tímhle dědictvím ještě za to?

Z KUCHYNĚ DO NEBE

Sylvii Plathové

Ráno si do kuchyně
posvítilo slunce, z trouby,
kterou někdo zapomněl zavřít,
bylo cítit vůni včerejšího koláče,
ne pach svítiplynu.
Utěrka byla
teplá a navlhlá.
Proč se nedá žít
uplně jiným životem,
než na jaký mřeme?
Co kdybychom se zřekli
jídla a výměnou
bychom ani zemřít nemuseli?
Dvojnásob nesmyslná
je smrt hladem. Místo
práce a moci
nicnedělání, ani v sázce
nic není. Že by to platilo
i pro zvířata?
Šelmy jsou legendou,
o býložravcích se
vtipkuje. Lidská tvář
zelená chlorofylem.
Touha sebevrahů
po nemožném. Onen svět
se vylidňuje. Na vyschlé podlaze se povaluje
okousaná kuřecí
kost a vedle
zčernalá mince.

SATJÁGRAHA

Je Gándhí ještě aktuální,
je v módě život bez bázně?
Co si o tom kdo z vás myslí?

Zabíjel strach, nebo jej chránil?
Měl pevné nervy? Byl při síle?
Je Gándhí ještě aktuální,

Ize bránit klidem beze zbraní
nekonečno a bezbranné?
Co si o tom kdo z vás myslí,

má odpor účinnější formy,
nebo je to vždycky stejné?
Je Gándhí ještě aktuální,

vstanou jeho následovníci,
nebo je sám i za hrobem?
Co si o tom kdo z vás myslí?

Nebo mi snad někdo chce vyčíst,
že se občas řídím jeho vzorem?
Je Gándhí ještě aktuální,
co si o tom kdo z vás myslí?